

Elemzések a gazdasági és
társadalompolitikai döntések
előkészítéséhez 13.

2000. május

Budapest, 2000. június

Az elemzés a Miniszterelnöki Hivatal megrendelésére készült.

Készítette: Gábos András

TÁRKI
Társadalomkutatási Intézet Rt.
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: 309-7676
Fax: 309-7666
E-mail: tarki@tarki.hu
Internet: www.tarki.hu

Összegzés

A TÁRKI 2000. májusában Omnibusz-adatfelvételt végzett 1524 fős, országos, a magyar felnőtt lakosságot nem, kor, iskolai végzettség és lakóhely szempontjából reprezentáló mintán. A minta valószínűségi minta, mely többlépcsős, arányosan rétegzett kiválasztással készült. A mintavételi eljárásból fakadó hibahatár $\pm 2,6\%$. Ez azt jelenti, hogy - mintavételi okokból - a teljes mintából becsült adatok 95%-os valószínűséggel ennél nagyobb mértékben nem térnek el azoktól, melyeket a teljes népesség megkérdezése esetén regisztrálnánk. A teljes hiba ennél nagyobb lehet, az adatfelvétel pontosságának és a kérdésekre adott érvényes válaszok arányának függvényében.

Az adatfelvétel eredményeit az alábbiak szerint összegezhetjük:

- A magyar lakosság 2000. májusában – bár egyre bizakodóbban, ám összességében még így - is kedvezőtlenül ítéli meg mind saját anyagi, mind pedig az ország gazdasági helyzetét. Míg azonban az előző hónaphoz képest nem változott a saját anyagi helyzet megítélése, addig javult az ország gazdasági teljesítményének értékelése és ez utóbbi kérdésre adott válaszok átlaga meghaladja az előzőre adott válaszok átlagát. A magyar állampolgárok 2000. májusában már nemcsak saját kilátásaikhoz mérve, hanem abszolút mértékben is inkább kedvezően látják a gazdaság jövőbeli kilátásait.
- A magyar állampolgárok inkább elégedetlenek, mint elégedettek a kormány és az ellenzék eddigi tevékenységével, valamint a demokrácia működésével. Az áprilisi adatokhoz képest azonban valamelyest javult mind a kormány, mind az ellenzék tevékenységének, mind pedig a demokrácia működésének megítélése.
- A magyar lakosság többsége támogatja a minimálbér nagymértékű, mintegy 57%-os emelésének ötletét, annak ellenére, hogy többnyire tisztában van egy ilyen jelentős kormányzati beavatkozás lehetséges negatív következményeivel. A válaszadók többsége szerint a munkáltatók nagy része új kikapukat keres majd a szabályok kijátszására, a munkahelyeken a bérszerkezet alulról összenyomódik és az álláskereső is rosszabbul járnak, hiszen ilyen magas minimálbér mellett a munkáltatók más megoldásokat keresnek majd. A javaslat támogatói között felülreprezentáltak az idős korosztályok, az alacsonyan iskolázott és vidéken élő rétegek, valamint az alkalmazottak.
- A magyar lakosság döntő többsége támogatja a kormány javaslatát a három- és többgyermekes családok adómentességével kapcsolatosan. A megkérdezettek többsége szerint ennek hatására a gyermekvállalási kedv valamelyest, de nem jelentős mértékben növekedne, egynegyedük viszont szkeptikus az intézkedés ilyen irányú hatását illetően. A javaslat által potenciálisan érintettek közül éppen azok mutatják a legnagyobb hajlandóságot a gyermekvállalásra a megváltozott feltételek mellett, akiknek gyermekvállalási tervei a legbizonytalanabbak és az intézkedés előnyeit a tervezet jelenlegi formájában csak évek múlva élvezhetik: a még gyermektelen 18-29 évesek. Az adatok ugyanakkor azt is mutatják, hogy a kilátásba helyezett adómentesség azok terveit változtatná meg elsősorban, akik anyagi vagy családi okok miatt halogatják a gyermekvállalást. Mind a kérdezési technika, mind pedig a konkrét tervekről megkérdezettek alacsony esetszáma az eredmények óvatos interpretálására intenek.
- Az elmúlt egy év során Magyarországon növekedett az EU-csatlakozás támogatottsága, míg Csehországban és Lengyelországban lényegében nem változott. Ez a támogatás mindhárom országban jelentős, még Csehországban is meghaladja a 60%-ot. Mind Magyarországon, mind pedig Lengyelországban az tapasztalható ugyanakkor, hogy ma az emberek egyre távolabbinak látják a csatlakozás időpontját, mind egy évvel korábban.

1. Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Ahogy minden hónapban, úgy 2000. májusában is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket, és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről, és milyen várakozásaik vannak a kérdés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodunk.

1.1. Szubjektív helyzetértékelés – az állampolgárok anyagi helyzete

A magyar lakosok saját anyagi helyzetükre vonatkoztatott értékelése a májusi adatok alapján nem mutat változást az előző hónap adataihoz képest. A válaszok átlaga az előző hónapéhoz hasonlóan 2,61. Kismértékben csökkent a közepes osztályzatot adók aránya és értelemszerűen – bár alig észrevehetően - növekedett a jó vagy rossz minősítést választóké.

A népesség átlagánál jobbnak értékelik saját anyagi helyzetüket a 40 év alattiak (2,75), a felsőfokú végzettségűek (2,98), az érettségizettek (2,84), a legfelső jövedelmi ötdhöz tartozók (2,99), továbbá a vezető és értelmiségi foglalkozásúak (2,98).

Valamelyest javultak a saját anyagi helyzettel kapcsolatos kilátások, különösen, ha a márciusi adatokhoz hasonlítjuk az e haviakat. Az áprilisi változás még nem volt szignifikáns, ám a májusi nemcsak a két hónappal korábbi átlaghoz képest az, hanem az áprilisihez képest is (a válaszok átlaga 2,87, áprilisban 2,82, márciusban 2,79). Ezeknek az adatoknak az alapján azt mondhatjuk, hogy bár a saját anyagi helyzettel kapcsolatos várakozásokban mutatkozó több, mint egy éve regisztrált változások nem jelentősek, az adatok abszolút értékben véve kedvezőtlen képet mutatnak, a válaszok átlagai csak az elmúlt év tavaszán voltak ilyen magasak, mint 2000. májusában. Továbbra is elhanyagolható ugyanakkor azoknak az aránya, akik helyzetük jelentős javulásában bíznának a következő egy évben, 7% körüli viszont azoké, akik erősen pesszimisták.

Az átlagnál optimistábbaknak mondhatjuk a férfiakat (2,93), 40 év alattiakat (3,10), az érettségizetteket (3,04) és a felsőfokú végzettségűeket (3,06), a legfelső jövedelmi kategóriába tartozókat (3,13), a vezetőket, értelmiségieket (3,02), valamint a budapestieket (3,03).

1.1. – 1.2. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	Jelenlegi anyagi helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	3	0,2
Jó	133	8,7
Nem is jó, nem is rossz	831	54,7
Roszs	375	24,6
Nagyon rossz	179	11,8
<i>Összesen</i>	<i>1521</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,61</i>	
Nem tudja*	3	0,2

	Anyagi helyzet egy év múlva	
	N=	%
Sokkal jobb, mint most	10	0,7
Jobb, mint most	311	21,8
Ugyanilyen	694	48,5
Roszsabb, mint most	314	22,0
Sokkal rosszabb, mint most	102	7,1
<i>Összesen</i>	<i>1431</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,87</i>	
Nem tudja*	93	6,1

*az összes megkérdezett százalékában

1.2. Szubjektív helyzetértékelés – az ország gazdasági helyzete

Az ország gazdasági helyzetének megítélésének tavaly november óta tartó folyamatos javulásának áprilisi megtorpanása csak ideiglenes volt. A májusi adatok ismét viszonylag nagymértékű javulásról tanúskodnak. Az értékelő válaszok átlaga (2,64) szignifikánsan magasabb, mint az áprilisi átlag (2,56), és a tavaly márciusban elkezdődött mérések óta a legkedvezőbb. Ezzel együtt a megkérdezettek közel kétötöde rossznak vagy nagyon rossznak véli az ország gazdasági helyzetét, és csupán 8%-uk elégedett többé-kevésbé azzal. A válaszadók többsége közepesre értékeli a magyar gazdaság teljesítményét.

A teljes minta válaszaiból kapott átlagnál magasabb átlagokat regisztrálhatunk a felsőfokú végzettségűek (2,89), és a vezető és értelmiségi foglalkozásúak (2,90) esetében.

Az ország gazdasági kilátásaival kapcsolatos értékelések február óta tapasztalt negatív tendenciája májusra megfordult. Az e havi átlag a tavaly március óta mért legmagasabb érték, 3,02. Mindez azt is jelzi, hogy ma már nagyobb arányban találunk a magyar társadalomban olyanokat, akik szerint a közeljövőben a magyar gazdaság helyzete javul, mint akik szerint romlik. Az érvényes választ adók fele szerint a gazdaság helyzete 12 hónap múlva is ugyanilyen lesz, mint most.

A legoptimistábbnak az érettségizettek, a diplomások, a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók, a vezető beosztásúak, értelmiségi foglalkozásúak, valamint a fővárosiak és a nagyobb vidéki városokban élők.

1.3. – 1.4. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

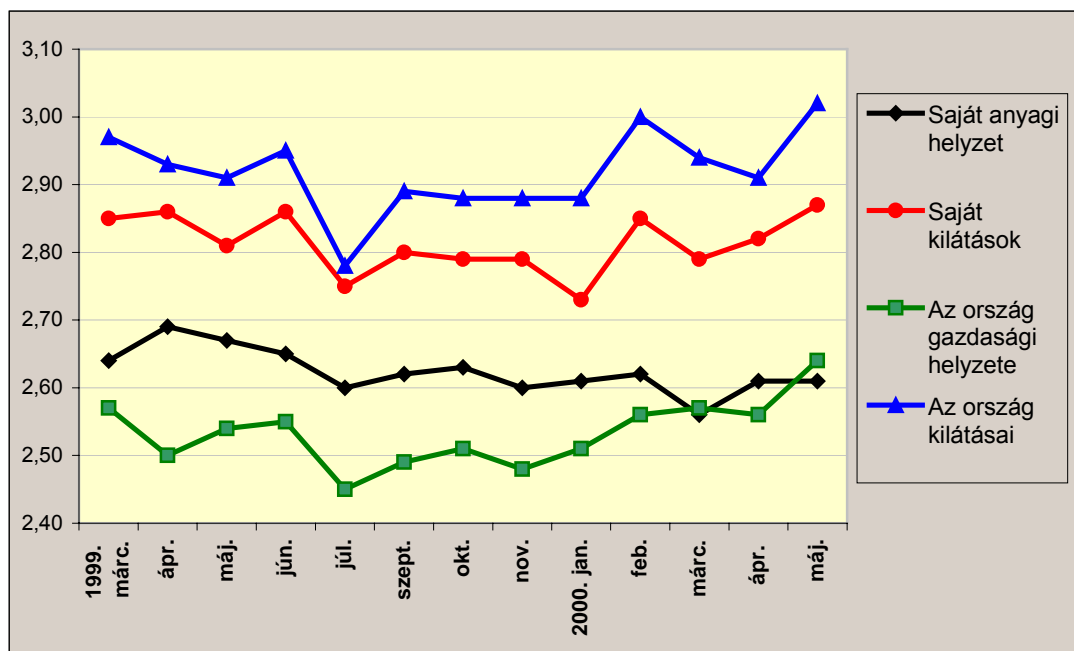
	Az ország jelenlegi gazdasági helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	4	0,2
Jó	113	7,8
Nem is jó, nem is rossz	784	54,0
Roszs	462	31,8
Nagyon rossz	91	6,2
<i>Összesen</i>	<i>1454</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,64</i>	
Nem tudja*	70	4,6

	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva	
	N=	%
Sokkal jobb, mint most	1	0,1
Jobb, mint most	374	26,9
Ugyanilyen	709	50,9
Roszsabb, mint most	261	18,7
Sokkal rosszabb, mint most	47	3,4
<i>Összesen</i>	<i>1391</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>3,02</i>	
Nem tudja*	133	8,7

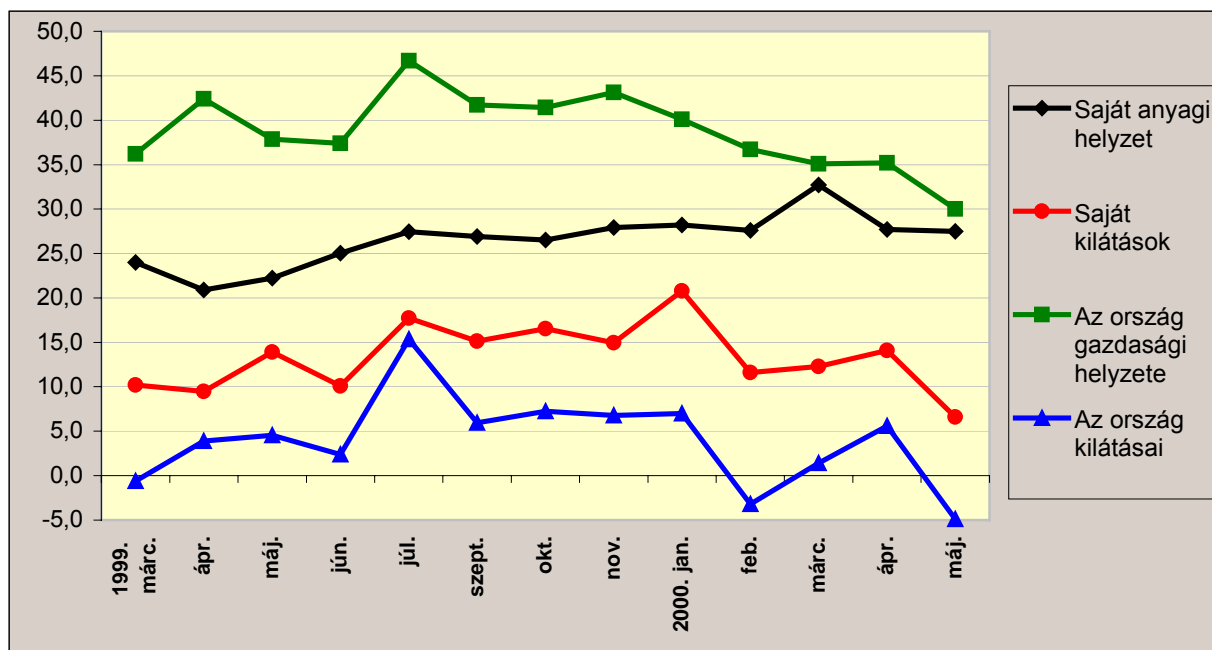
*az összes megkérdezett százalékában

1.1. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan - a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

A grafikonon szereplő vonalak az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1- nagyon rossz, 5 – nagyon jó).

1.2. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – időbeli összehasonlítás

A grafikonon szereplő vonalak az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott negatív és pozitív vélemények érvényes százalékos arányainak különbségeit jelölik (%).

1.5. Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése – társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
Férfi	2,61	2,93	2,67	3,06
Nő	2,61	2,81	2,61	2,98
<i>Együtt</i>	<i>2,61</i>	<i>2,87</i>	<i>2,64</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1521</i>	<i>1431</i>	<i>1454</i>	<i>1391</i>
ÉLETKOR				
18-39	2,75	3,10	2,64	3,10
40-59	2,48	2,75	2,65	2,97
60-	2,57	2,66	2,62	2,94
<i>Együtt</i>	<i>2,61</i>	<i>2,87</i>	<i>2,64</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1521</i>	<i>1431</i>	<i>1454</i>	<i>1391</i>
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,43	2,72	2,60	2,92
szakmunkásképző	2,51	2,84	2,57	2,94
érettségi	2,84	3,04	2,67	3,14
felsőfokú	2,98	3,06	2,89	3,25
<i>együtt</i>	<i>2,61</i>	<i>2,87</i>	<i>2,64</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1519</i>	<i>1429</i>	<i>1453</i>	<i>1389</i>
JÖVEDELMI HELYZET				
legalsó ötöd	2,13	2,63	2,49	2,86
második ötöd	2,37	2,76	2,52	3,00
harmadik ötöd	2,64	2,78	2,71	2,96
negyedik ötöd	2,71	2,92	2,72	3,01
legfelső ötöd	2,99	3,13	2,75	3,22
<i>együtt</i>	<i>2,57</i>	<i>2,85</i>	<i>2,64</i>	<i>3,01</i>
<i>N=</i>	<i>953</i>	<i>902</i>	<i>916</i>	<i>885</i>
FOGLALKOZÁS				
alkalmazott	2,52	2,82	2,60	2,98
önálló, vállalkozó	2,72	2,95	2,69	3,03
vezető, értelmiségi	2,98	3,02	2,90	3,23
<i>együtt</i>	<i>2,60</i>	<i>2,86</i>	<i>2,64</i>	<i>3,01</i>
<i>N=</i>	<i>1397</i>	<i>1318</i>	<i>1344</i>	<i>1287</i>
TELEPÜLÉS JOGÁLLÁSA				
Budapest	2,68	3,03	2,74	3,19
megyei jogú város	2,73	2,96	2,68	3,06
város	2,54	2,72	2,60	2,91
község	2,55	2,82	2,59	2,96
<i>együtt</i>	<i>2,61</i>	<i>2,87</i>	<i>2,64</i>	<i>3,02</i>
<i>N=</i>	<i>1521</i>	<i>1431</i>	<i>1454</i>	<i>1391</i>

2. A politika szereplőinek és a demokrácia állapotának lakossági megítélése

Májusban mind a kormány, mind pedig az ellenzék tevékenységének értékelésében pozitív irányú elmozdulás történt. A kormány megítélése az érvényes válaszok átlaga alapján egytized ponttal javult (2,35, áprilisban 2,26). Az értékelő válaszokon belül az inkább jó és az inkább rossz vélemények aránya megegyezik, a kormány tevékenységét nagyon rossznak ítézők aránya viszont háromszorosa azokénak, akik annak működését egyértelműen pozitívnak minősítik.

A kormány tevékenységével a 30-39 évesek (2,48) és a 18-29 évesek (2,43) a legelégedettebbek az életkor hatásának vizsgálata alapján. A válaszok átlagai alapján (2,52) a felsőfokú végzettségűek között hasonló arányban vannak a kormány tevékenységével inkább elégedettek és az azzal inkább elégedetlenek. A májusi adatok szerint minél magasabb jövedelmi kategóriába tartozik valaki, annál nagyobb valószínűséggel vélekedik pozitívan a kormány eddigi működéséről. Kiemelkedően jó az értelmiségiek véleménye az Orbán-kormány tevékenységéről (2,71), de az átlagosnál pozitívabban vélekedtek a mezőgazdaságban foglalkoztatottak (2,47), valamint a községekben élők (2,45) is. Nagymértékű az elégedetlenség ezzel szemben a középkorúak, szakmunkások (2,27), a felső vezetők (2,25), valamint a kisvárosokban élők között (2,24).

2.1. Az Orbán-kormány tevékenységének megítélése (négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitív	75	5,6
Inkább pozitív	534	39,7
Inkább negatív	527	39,1
Egyértelműen negatív	210	15,6
Összesen	1346	100,0
Átlag	2,35	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	178	11,7

*az összes megkérdezett százalékában

Akárcsak a kormány esetében, az ellenzék megítélésében is pozitív változás következett be az áprilisi adatokhoz képest. Az inkább pozitív véleményt formálók aránya (48%) ebben a hónapban kis mértékben meghaladja az inkább negatívan vélekedőket (42%), az egyértelműen negatív minősítést adók aránya (6,8%) viszont kétszerese az egyértelműen pozitívan vélekedőkének (3,3%). Továbbra is megfigyelhető ugyanakkor, hogy különbség mutatkozik mind a bizonytalanok arányában az ellenzék és a kormány megítélését firtató kérdések esetében, mind pedig abban a tekintetben, hogy a négyfokú skála két szélső kategóriájába arányosan kevesebb válasz érkezik az ellenzék, mint a kormány megítélésekor.

A válaszok átlaga 2,48. Ennél jobbnak tartják az ellenzéki pártok teljesítményét a 60-69 (2,53), az alsószintű vezetők (2,82, N=49), valamint a megyei jogú városokban élők (2,53). Az ellenzék működésének megítélésénél azonban lényegesen kisebb különbségek tapasztalhatóak az egyes társadalmi csoportok között, mint a kormány esetében.

Az ellenzék tevékenységét megítélni nem tudók vagy nem akarók aránya (22,8%) kétszerese azokénak, akik a kormány tevékenységének megítélésében bizonytalanok vagy elzárkózók (11,7%).

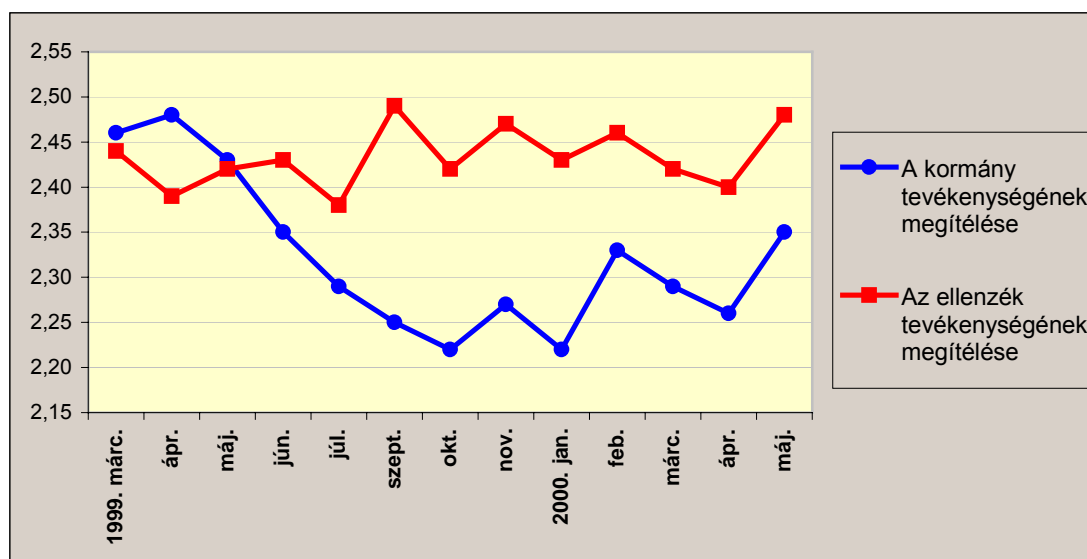
2.2. Az ellenzék munkájának megítélése (négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitív	39	3,3
Inkább pozitív	562	47,8
Inkább negatív	495	42,1
Egyértelműen negatív	80	6,8
<i>Összesen</i>	<i>1177</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,48</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	347	22,8

*az összes megkérdezett százalékában

2.1. ábra. A kormány és az ellenzék tevékenységének megítélése időbeni összehasonlításban.

A grafikonon szereplő vonalak az 1999. március óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok a válaszok a négyfokú skálán (1 – egyértelműen negatív, 4 – egyértelműen pozitív) mért válaszok átlagait jelentik az adott kérdésben, az adott hónapban.

A kormány és az ellenzék tevékenységének értékelésére jellemző pozitív folyamatok a demokrácia magyarországi megítélésében is megmutakoztak ez év májusában. A változás ebben az esetben a leginkább szembetűnő, tizenöt századpontos növekedést (2,12-ről 2,27-re) tapasztalhatunk a válaszok átlagaiban az elmúlt egy hónap folyamán. Az elégedetlenek aránya ötven százalékkal magasabb, mint az elégedetteké.

Az átlagosnál elégedettebbnek mutatkoznak a 40 év alattiak (2,35) és a 70 év felettiak (2,38), az érettségizettek (2,41), a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók (2,33), szellemi beosztottak és az értelmiségiek (2,42), valamint a mezőgazdaságban foglalkoztatottak (2,38). Minél elégedettebb valaki az Orbán-kormány tevékenységével, annál pozitívabban nyilatkozik a demokrácia magyarországi működéséről. Az ellenzék és a demokrácia működésének megítélése között nem tapasztalható hasonlóan erős kapcsolat.

2.3. Elégedettség a demokrácia működésével (az érvényes válaszok százalékában, négyfokú skálán: 4 – nagyon elégedett, 1 – nagyon elégedetlen)

	N=	%
Nagyon elégedett	14	1,0
Elégedett	541	39,7
Elégedetlen	612	44,9
Nagyon elégedetlen	195	14,3
<i>Összesen</i>	<i>1363</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,27</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	161	10,6

*Az összes megkérdezett százalékában

3. Lakossági vélemények a minimálbér emeléséről

A májusi adatfelvétel során a magyar felnőtt korú lakosságot reprezentáló minta tagjait arról kérdeztük, miként vélekednek a kormány minimálbér-emelési javaslatáról.

Először arra voltunk kíváncsiak, milyen információkkal rendelkeznek az emberek a minimálbér jelenlegi összegéről. Az adatok azt mutatják, hogy erre vonatkozóan az embereknek pontos ismereteik vannak. Az összes válasz figyelembevételével képzett és a szélsőséges értékek elhagyásával számított átlagérték is szinte forintra megegyezik a tényleges összeggel, a 25.500 Ft-tal.

3.1. A minimálbér bruttó összegére vonatkozó lakossági becslések

	A válaszok átlaga (Ft)	A Huber-becsléssel korrigált átlag (Ft)	Az 5%-os korrigált átlag (Ft)	A válaszadók száma (N=)	Nem tudja (%)
Mekkora ma Magyarországon a minimálbér bruttó összege?	25740	25240	25286	1191	21,90%

Az emberek döntő többsége, legkevesebb négyötöde a kormány vonatkozó javaslatáról is pontos információkkal rendelkezik. Nagyon alacsony számú bizonytalan válasz mellett a megkérdezetteknek csupán 15%-a nem hallott a tervezett emelésről.

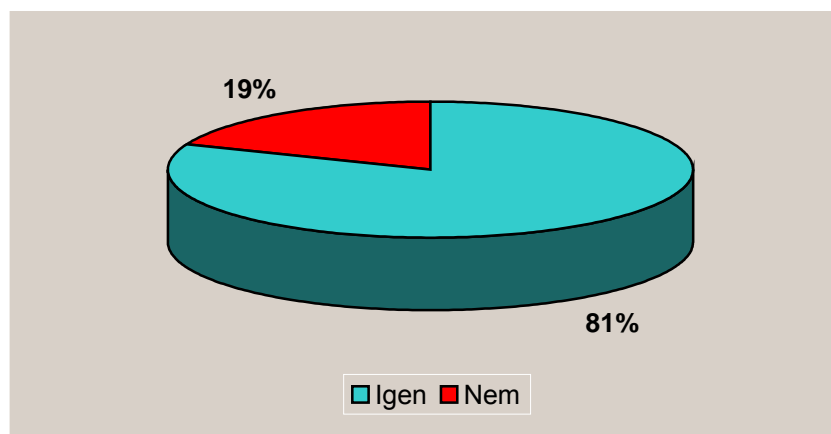
3.2. Hallott-e Ön arról a javaslatról, mely szerint a kormány a jelenlegi 25.500 forintról jövőre 40 ezer forintra emelné a minimálbér összegét?

	N=	%
Igen	1223	80,6
Nem	223	14,7
Valamit hallott róla, de nem ismeri a részleteket	70	4,6
<i>Összesen</i>	<i>1516</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	8	0,5

*Az összes megkérdezett százalékában

Valamivel bizonytalanabbnak mutatkoztak a válaszadók, mikor a javaslattal kapcsolatos véleménynyilvánításra kértük őket, 8%-uk nem tudott egyértelmű választ adni a feltett kérdésre. Az érvényes válaszok arról tanúskodnak, hogy a kormány javaslatát a magyar állampolgárok többsége, négyötöde osztja. Közöttük felülreprezentáltak a 70 évnél idősebbek (87%), legfeljebb általános iskolát végzettek és a kisebb városokban élők (86-86%). A foglalkozási csoportok szerinti vizsgálat azt mutatja, hogy az alkalmazottak között magasabb, a vállalkozók között pedig alacsonyabb a támogatók aránya, mint a teljes népességben.

3.1. ábra. Egyetért-e Ön a kormány javaslatával a minimálbér emeléséről? (az érvényes választ adók százalékában, a 'Nem tudja' válaszok aránya 8,2%, N=125)

A továbbiakban az iránt érdeklődtünk, hogy a közvélemény hogyan érzékeli a minimálbér emelésének társadalmi hatásait. A beavatkozás olyan lehetséges következményeire kérdeztünk rá, melyeket a minimálbérnek ilyen nagymértékű, több mint 50%-os emelése nyomán előrejelezhetünk. Ezeket a következményeket állítaspárokba sűrítettük.

Az eredmények azt mutatják, hogy az emberek többsége tisztában van egy ilyen beavatkozás esetleges negatív hatásaival, érintse az akár a költségvetést, akár a munkaadókat, akár pedig a munkavállalókat vagy a munkaerőpiacra belépni szándékozókat. Négy ilyen állítaspárt foglalmaztunk meg. Ezek esetében a bizonytalan válaszadók vagy válaszmegtagadók aránya 8-12% között volt.

Az érvényes választ adók négyötöde szerint a munkaadók nem a megemelt minimálbérhez társuló nagyobb mértékű járulékbefizetést választják majd, hanem új kiskapukat keresnek az így megnövekedő járulékkerhek elkerülésére (3.3.1. táblázat). Az iskolai végzettség elég érdekes kapcsolatot mutat a kérdésben nyilvánított véleménnyel. A legalacsonyabb és a legmagasabb végzettségűek között találunk nagyobb valószínűséggel olyanokat, akik szerint a munkaadók majd befizetik a nagyobb mértékű járulékokat. Ennek megfelelően a foglalkozási csoportok közül a vezetők és értelmiségiek között voltak a legnagyobb arányban hasonló állásponton. A vállalkozók között találunk legkisebb arányban olyanokat, akik szerint a munkaadók tudomásul veszik az új helyzetet (9%), igaz a teljes népességben regisztrálnál kevesebben vélték úgy, hogy a megoldás új kiskapuk keresése lehet.

3.3.1. táblázat. Ha a kormány javaslata életbe lép, akkor Ön szerint...

	N=	%
a munkaadók tudomásul veszik a minimálbér megemelését és így több járulékot fizetnek majd az államnak	187	13,4
a munkaadók új megoldásokat keresnek majd arra, hogy kibújjanak a nagyobb összegű járulékok megfizetése alól	1137	81,3
Egyik állítással sem ért egyet	75	5,3
<i>Összesen</i>	<i>1399</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	125	8,2

*Az összes megkérdezett százalékában

Ugyanígy a válaszadók többsége, 56%-a szerint a minimálbér emelését nem követi majd a többi munkavállaló bérének hasonló mértékű növelése, ami a bérszerkezet összenyomódásához vezethet. Erről legnagyobb arányban a diplomások (65%) és a vezetők, értelmiségiek vannak meggyőződve (66%). Ezzel szemben az emberek egyharmada azon a véleményen van, hogy a többi bér arányos megemelése bekövetkezik. Egytizedük egyik állítással sem értett egyet.

3.3.2. táblázat. Ha a kormány javaslata életbe lép, akkor Ön szerint...

	N=	%
A minimálbér megemelése miatt mások fizetése is emelkedni fog	441	33,2
Másoké nem emelkedik ilyen mértékben, ezért a munkahelyeken kisebbek lesznek majd a jövedelmek közötti különbségek	745	56,1
Egyik állítással	143	10,7
<i>Összesen</i>	<i>1329</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt	195	12,8

*Az összes megkérdezett százalékában

A minimálbér nagymértékű emelésének egyik lehetséges negatív következménye az alacsony bérű munkavállalók számára az lehet, hogy a megemelkedett bérköltségek miatt elbocsátják őket és a tulajdonosok inkább technikai fejlesztésbe fognak. Ezzel a megállapítással a válaszadók közel fele (49%) értett egyet. Közöttük is felülreprezentáltak az 50-59 évesek (56%), a kisiparosok (53%) és a községekben élők (53%). A válaszadók nagyjából kétötöde szerint ugyanakkor a minimálbéren foglalkoztatottak jól járnának az új szabályozással, hiszen így magasabb lenne a keresetük. Mindenekelőtt a 70 éven felüliek és a kisvárosokban élők vélekedtek így (43%).

3.3.3. táblázat. Ha a kormány javaslata életbe lép, akkor Ön szerint...

	N=	%
A minimálbéren foglalkoztatottat jól járnának, mert magasabb lenne a keresetük	511	38
A minimálbéren foglalkoztatottak többsége rosszul járna, mert elveszítenék munkahelyüket	657	48,8
Egyik állítással sem ért egyet	179	13,3
<i>Összesen</i>	<i>1347</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt	177	11,6

*Az összes megkérdezett százalékában

A minimálbér emelése a jelenleg a munkaerőpiactól távol lévő alacsonyan képzett rétegeket érintheti negatívan. Feltételezhetjük ugyanis, hogy a megnövekedett összegű minimálbér mellett a munkaadók nem kívánják majd őket foglalkoztatni, inkább más módon oldják meg esetleges munkaerőgondjaikat. A válaszadók háromötöde (59%) osztja ezt az álláspontot, ezen belül is elsősorban a vidéken, mezőgazdasági szektorban foglalkoztatottak. Közel egyharmados (31%) azoknak az aránya, akik szerint az álláskeresők jól járnak a magasabb

minimálbér bevezetésével, hiszen így magasabb bérrel tudnak elhelyezkedni. A teljes népesség átlagánál többen vannak az így vélekedők az érettségizettek (35%) és a felső vezetők körében (36%). A felsőfokú végzettségűek között meglehetősen magas, 17% volt azoknak az aránya, akik a két sarkított álláspont egyikével sem értettek egyet.

3.3.4. táblázat. Ha a kormány javaslata életbe lép, akkor Ön szerint...

	N=	%
Az álláskeresőknek ez jó lesz, mert magasabb bérrel tudnak elhelyezkedni	421	31,2
Az álláskeresők ezzel rosszul járnak, mert ilyen magas bérért már nem akarják majd foglalkoztatni őket	797	58,9
Egyik állítással sem ért egyet	135	10
<i>Összesen</i>	<i>1353</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt	171	11,2

*Az összes megkérdezett százalékában

Arra is kíváncsiak voltunk, mit tartanak az emberek ma Magyarországon a minimálbéren foglalkoztatottság legfontosabb okának. Ezért arra kértük a válaszadókat, hogy becsüljék meg hány embert foglalkoztatnak ma az országban minimálbéren különböző megfontolásokból. A válaszokból az derül ki, hogy a lakosság véleménye szerint a legtöbb minimálbéren bejelentett dolgozót (54%) a magasabb járulékbefizetések elkerülése céljából foglalkoztatják a törvény által még megengedett legalacsonyabb béren, a tényleges kereset és a minimálbér különbségét a munkavállalók nem bér formájában kapják kézhez. Az emberek véleménye szerint ebben a munkavállalói rétegben a legkevesebben (21%) azok vannak, akiknek munkája forintban kifejezve a minimálbér összegénél nem is ér többet a munkaadó számára. Ennél kétszer annyian (44%) lehetnek olyanok – a lakossági vélemények alapján – akik szerint a munkára várók magas száma alacsonyan tartja a béreket, ezért a munkaadók megtehetik, hogy dolgozóik egy részének csak minimálbért fizetnek.

3.4. 100 minimálbéren foglalkoztatott közül hány olyan van,...

	A válaszok átlaga (fő)	A válaszadók száma (N=)	Nem tudja (%)*
aki ennél több pénzt kap a munkájáért, de így a munkaadónak csak a lehető legkevesebb járulékot kell befizetnie az államnak	54,2	1173	23
akinek munkája ennél nem is ér többet	21,2	118	26,6
akinek a munkaadója csak a lehető legalacsonyabb bért akarja kifizetni, és ezt meg is teheti, olyan sokan várnak munkára	43,8	1151	24,4

*Az összes megkérdezett százalékában

Megjegyzés. A válaszadás során nem volt elvárás, hogy a három kategóriában adott válaszok összege elérje a 100-at.

4. Lakossági vélemények a három- és többgyermekes családok adókedvezményéről

A tavasz folyamán a kormány tervei között szerepelt a három- és többgyermekes családok jövedelmének személyi jövedelemadó-mentessé tétele 3 millió forintos összeghatárig. A májusi adatfelvétel során arra kértük a reprezentatív minta tagjait, mondják el véleményüket erről a javaslatról.

A korábbi kutatások szerint a magyar lakosság döntő többsége tisztában van azzal, hogy az ország népessége közel két évtizede folyamatosan csökken és a többség véleménye szerint a mindenkori magyar kormánynak be kell avatkoznia a folyamatok megváltoztatása érdekében. Májusban először arra voltunk kíváncsiak, hogy ezt milyen módon képzeli el elsősorban, a bevándorlás vagy a termékenység ösztönzése révén. A válaszokból egyértelműen kiderül, hogy a magyar lakosság nem híve a bevándorlás ösztönzésének, a népességcsökkenés megállítását a termékenység növelése útján képzeli el. Így nyilatkozott a kérdésre érvényes választ adók 87%-a. A bevándorlás ösztönzését a magyar lakosság 2%-a tekinti kívánatos eszköznek a fenti cél elérése érdekében.

4.1. táblázat. A kormánynak hogyan kellene megoldania a népességcsökkenés problémáját?

	N=	%
A jelenleginél jobban kellene ösztönözni a bevándorlást	30	2
A jelenleginél jobban kellene ösztönözni a gyermekvállalást	1297	87,1
Egyik állítással sem ért egyet, mást kellene tenni	162	10,9
<i>Összesen</i>	<i>1489</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	35	2,3

*Az összes megkérdezett százalékában

Ezt követően néhány állítást fogalmaztunk meg általában az adózással és gyermekvállalás anyagi támogatásával kapcsolatban. Arra kértük a minta tagjait, hogy mondják meg, egyetértenek-e vagy sem ezekkel az állításokkal.

Az érvényes választ adók több mint kilenczete egyetért azzal az állítással, hogy a személyi jövedelemadó rendszerén belül figyelembe kellene venni az eltartott gyermekek számát is. Ugyancsak a válaszadók többsége, nagyjából háromnegyede, igazságosnak tekinti, ha mindenki fizet adót, bármilyen kevés legyen is az. Hasonló azoknak az aránya (80%), akik szerint az adókedvezmények a jó jövedelmi helyzetben levőket részesítik előnyben. A felnőttkorú lakosság háromötöde szerint az anyagi támogatások pozitív kapcsolatban vannak a termékenységgel, vagyis a pénzügyi támogatások növelése véleményük szerint növelné a gyermekvállalási kedvet.

4.2. Egyetért-e vagy sem az alábbi kijelentésekkel?

	Egyetért	Nem ért egyet	Összesen	N=	Nem tudja, nem válaszolt*
A személyi jövedelemadó megállapításakor azt is figyelembe kell venni, hogy hány eltartott gyermek van a családban	93,5	6,5	100,0	1464	3,9
Úgy igazságos, hogy valamennyi adót mindenki fizessen	75,8	24,2	100,0	1474	3,3
Az adókedvezmények a gazdagokat részesítik előnyben	79,5	20,5	100,0	1358	10,9
Az adókedvezmények azokat segítik, akik tisztességesen dolgoznak	25,7	74,3	100,0	1372	10
A gyermekes családok anyagi támogatása növeli a gyermekvállalási kedvet	59,5	40,5	100,0	1402	8

*Az összes megkérdezett százalékában

A fenti kérdésekre adott válaszok alapján már nem meglepő, hogy az emberek döntő többsége (86%) úgy véli, a kormánynak a jelenleginél többet kellene fordítania a gyermekes családok támogatására. A válaszadók 8%-a szerint az ilyen célú kiadások szintje jelenleg éppen megfelelő, 3%-uk szerint pedig túl magas. Egyéb választ adott 4%.

4.3. táblázat. Ön szerint a kormánynak...

	N=	%
többet kellene költeni a gyermekes családok támogatására	1255	85,5
az erre a célra fordított kiadások mértéke éppen megfelelő	119	8,1
a kormány már így is túl sokat költ a gyermekes családok támogatására	46	3,1
Egyéb válasz	49	3,3
<i>Összesen</i>	<i>1468</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	56	3,7

*Az összes megkérdezett százalékában

Aziránt is érdeklődtünk, hogy az emberek milyen elvek szerint osztanák el a többletforrásokat. Három alternatívát kínáltunk, melyek nagyjából lefedik a jövedelemkiegészítések három típusát: a bázisjövedelemként folyósítottat, a foglalkozási státushoz és a jövedelemvizsgálathoz kötötteket. A válaszadók valamivel több, mint egyharmada (36%) szerint a legjobb megoldás az, ha az állam minden családot egyformán támogat. Közel ugyanennyien mondták azt, hogy a legfontosabb az anyagi rászorulóknak támogatása (34%). A válaszadók egynegyede szerint ugyanakkor azokat kellene elsősorban támogatni, akik gyermekeiket megfelelő körülmények között tudják felnevelni, vagy legalábbis akikről a válaszadó ezt feltételezi. Az életkor és az iskolai végzettség viszonylag statisztikailag szignifikáns kapcsolatot mutatott kérdésben elfoglalt állásponttal. A fiatalabbak inkább hajlottak a 'mindenkinek egyforma támogatás' elvének elfogadására, az idősebbek között viszont az átlagnál többen voltak az anyagi rászorultságot, mint elosztási elvet előnyben részesítők. Az iskolai végzettség nem mutatott erős kapcsolatot a rászorultsági elvvel. Ezzel szemben azt tapasztalhattuk, hogy minél magasabban képzett valaki annál inkább támogatja a

források átcsoportosítását azok felé, akik megfelelő körülmények között tudják nevelni gyermekeiket és annál kevésbé ért egyet az alanyi jogon biztosított jövedelem-kiegészítéssel. Ebben a vonatkozásban az érintettség szerepe meghatározónak látszik. Alacsony, alig 3%-os volt a bizonytalan válaszadók aránya.

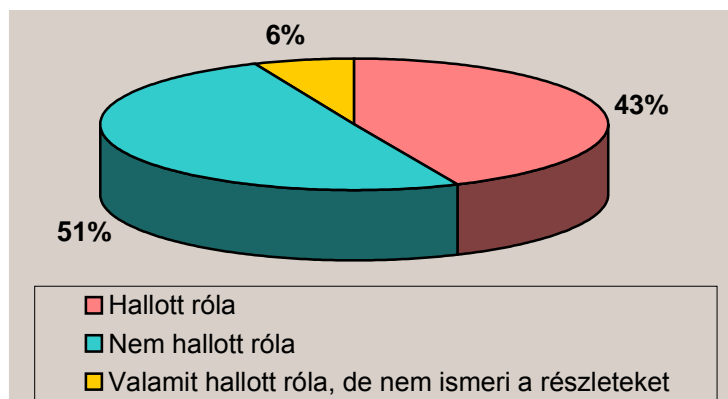
4.4. táblázat. Mit kellene tennie a kormánynak a gyermekes családok támogatásának növelése érdekében?

	N=	%
csak az anyagilag rászorulókat kellene támogatni	510	34,4
csak azokat kellene támogatni, akik megfelelő körülmények között tudják nevelni gyermekeiket	388	26,2
minden családot egyforma mértékben kellene támogatni	531	35,8
Egyéb válasz	53	3,6
<i>Összesen</i>	<i>1483</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	41	2,7

*Az összes megkérdezett százalékában

A következő kérdések már a konkrét intézkedéstervezetre irányultak. A magyar lakosság fele legalább valamit hallott a kormány javaslatáról a sokgyermekesek adómentességéről 3 millió forintos jövedelemhatárig, másik fele viszont egyáltalán nem értesült erről a tervről. Az életkor és az informáltság kapcsolata egy fordított U-alakkal írható le leginkább. Az informáltság az 50-59 éves korcsoportban a legnagyobb, addig növekszik, azt követően pedig csökken. Az iskolai végzettség és a lakóhely esetében – a várakozásoknak megfelelően – ez a kapcsolat lineáris és pozitív előjelű: minél magasabb iskolai végzettsége van valakinek és minél nagyobb településen lakik, annál nagyobb valószínűséggel hallott a kormány javaslatáról. A legfeljebb általános iskolát végzettek 43%-a, míg a diplomások 64%-a rendelkezett valamilyen információval ebben a kérdésben az adatfelvétel időpontjában.

4.1. ábra. Hallott-e Ön a kormánynak arról a javaslatáról, mely szerint a három- és többgyermekes családok részére 3 millió forintos összjövedelemig teljes adómentességet biztosítana? (az érvényes válaszok százalékában, a 'Nem tudja' válaszok aránya 0,9%, N=14)

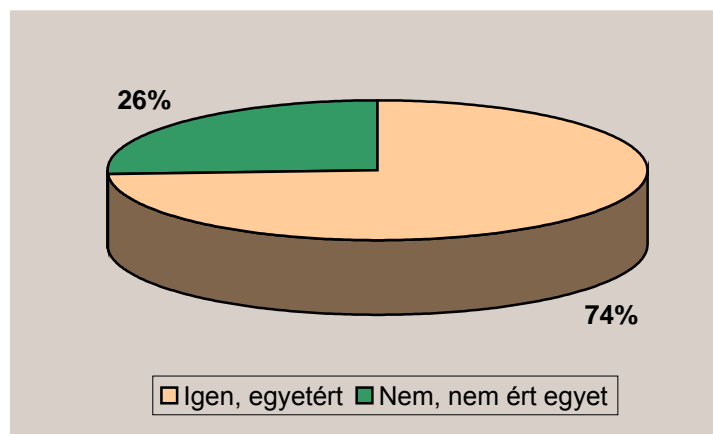

Azzal együtt, hogy – az előbbi kérdésre adott válaszok alapján – csak a lakosság fele értesült a kormány tervéről, a megkérdezettek háromnegyede támogatja a javaslatot, ráadásul a vélemények teljesen függetlenek az informáltságtól. Ugyanolyan arányban támogatják a

javaslatot azok, akik hallottak már arról, mint akik a kérdezőbiztostól értesültek róla. Bár a bizonytalanok aránya 9,4% és ez valamelyest rontja a becslés pontosságát, az egyetértők többsége egyértelmű.

Az életkor és az álláspontok kapcsolata ebben az esetben U-alakú: a legfiatalabbak (18-39 évesek) és a legidősebbek, a 70 éven felüliek között a legmagasabb az egyetértők aránya. Az iskolai végzettség hatása gyengébb az életkorénál, csupán a diplomások véleménye különül el markánsan a többiekétől. A felsőfokú végzettségűek között kétharmados az egyetértők aránya. A budapestiek között a találjuk arányosan a legkevesebb egyetértőt (67%), a kisebb városokban élők között pedig a legtöbbet (78%). Igen érdekes kapcsolatot találunk a gyermekszám esetében. Azt is megkérdeztük a minta tagjaitól, hogy életük folyamán hány gyermekük született. Ha ennek a változónak a hatását vizsgáljuk a kormány javaslatával kapcsolatban nyilvánított véleményekre, azt láthatjuk, hogy a gyermektelenek (80%) és a legalább háromgyermekesek (82%) között a legmagasabb az egyetértők aránya. Ugyanez az arány az egy- és kétgyermekesek körében 70%. Az álláspontok szoros kapcsolatot mutatnak a kormány-, illetve az ellenzék eddigi tevékenységével kinyilvánított véleményekkel is. A javaslattal egyetértők között lényegesen jobb a kormány eddigi tevékenységének a megítélése, mint az elutasítók között, ám rosszabb, mint az ellenzék munkájának minősítése.

4.2. ábra. Egyetért-e Ön ezzel a javaslattal? (az érvényes válaszok százalékában, a 'Nem tudja' válaszok aránya 9,4%, N=142)

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy alkalmasnak tartják-e az emberek ezt a javaslatot a gyermekvállalási kedv ösztönzésére. A kérdést feltettük egyrészt általánosságban mindenki számára, másrészt konkrétan azoknak, akiknek potenciális lehetőségük van újabb gyermek vállalására a tervezet esetleges hatálybalépése esetén. Ez utóbbiak közzé azok az 1955 után született, tehát még termékeny életszakaszukban lévő nőket soroltuk, akiknek legfeljebb két gyermeke van és akik csak bizonyos feltételek megléte esetén vállalnának (újabb) gyermeket. Az emberek többsége, nagyjából háromötöde úgy véli, hogy a tervezett intézkedés életbelépése esetén a gyermekvállalási kedv valamelyest növekedne, de nem jelentősen. A válaszadók egynegyede szerint az adómentesség megadásának semmilyen hatása sem lenne a termékenységre és csupán az emberek egytizede bízik abban, hogy a növekedés jelentős mértékű lesz. A megkérdezettek 7%-a nem tudott határozott választ adni erre a kérdésre. Az intézkedés kismértékű termékenységnövelő hatásában a teljes népesség átlagánál (61%) jobban bíznak a 18-29 évesek (67%) és az érettségizettek (68%). A gyermekszám kapcsolata az intézkedésk hatásával kapcsolatos állásponttal érdekes képet mutat. A legbizakodóbbak a (még) gyermektelenek, a legkevésbé pedig az egy- és a kétgyermekesek hisznek az

adómentesség termékenységnövelő hatásában. A három- és többgyermekesek véleménye eléggé megosztott: felülreprezentáltak közöttük azok, akik szerint a gyermekvállalási kedv jelentősen növekszik majd az adómentesség hatására és azok is, akik szerint az intézkedések egyáltalán nem gyakorolnak majd hatást a termékenységre. Azok, akik egyetértenek a kormány javaslatával, lényegesen nagyobb arányban vélekednek pozitívan az intézkedések termékenységbefolyásoló hatásáról (82%), mint a javaslatot ellenzők (53,5%).

4.5. táblázat. Az Ön véleménye szerint az intézkedés nyomán a gyermekvállalási kedv...

	N=	%
jelentősen növekedne	176	12,4
valamelyest növekedne, de nem jelentős mértékben	866	61,2
nem növekedne	344	24,3
Csökkenne	12	0,8
Egyéb válasz	18	1,3
<i>Összesen</i>	<i>1416</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	108	7,1

*Az összes megkérdezett százalékában

Az 1955 után született legfeljebb kétgyermekes nőktől megkérdeztük, hogy milyen gyermekvállalási terveik vannak. A 4.6. táblázat szerint a még propagatív életkorban lévő nők közel kétötöde már nem tervezi újabb gyermek vállalását. Egyötödük – saját bevallásuk szerint – anyagi helyzetük egyelőre visszatartja a gyermekvállalástól, de arról nem mondtak le véglegesen. Hasonló helyzetben van azok is, akik családi problémák miatt zárkózik el ideiglenesen egy- vagy több gyermek vállalásától (7%). A megkérdezettek közel egynegyede mindenképpen szeretne még gyermeket és ezt nem teszi függővé a körülményektől. A megkérdezettek nők 5% egészségügyi okok miatt már nem tud gyermeket vállalni.

4.6. táblázat. Melyik állítás illik leginkább Önre? (az érvényes választ adó 1955 után született nők százalékában)

	N=	%
Nem akarok (több) gyermeket	121	38,6
Akarok még gyermeket, de anyagi helyzetünk miatt egyelőre lemondok róla	64	20,4
Akarok még gyermeket, de családi okok miatt egyelőre lemondok róla	22	6,9
Akarok még gyermeket	74	23,7
Egészségügyi okból nem lehet (több) gyermekünk	16	5,3
Egyéb válasz	16	5,2
<i>Összesen</i>	<i>313</i>	<i>100</i>
Nem tudja*	4	0,3

*Az 1955 után született nők százalékában

A kérdőív elkészítése során abból indultunk ki, hogy a három- és többgyermekesek részére adómentesség biztosítása 3 millió forintos jövedelemhatárig azok esetében eredményezheti gyermekvállalási terveik újragondolását, akik azt a külső körülmények (anyagi helyzet, családi problémák) alakulásától teszik függővé. Aki mindezekről függetlenül is szeretne

gyermeket, annak döntését nem befolyásolják a pénzügyi támogatások, vagy ha mégis, ezt a hatást az elemzés során nem lehetne elkülöníteni. Mindazoktól a nőktől tehát, akik termékeny korszakukban vannak, legfeljebb két gyermekük van és nincsenek közeli gyermekvállalási terveik, megkérdeztük, hogy a kormány javaslatának életbelépése esetén változtatnának-e ezeken a terveken és vállalnának-e ilyen körülmények között gyermeket. A kérdést azoknak is feltettük, akik az előző kérdésre azt válaszolták, hogy több gyermeket már nem szeretnének.

A szűrőkérdések nyomán összesen 213 nőt kérdeztünk meg. Ezek valamivel több, mint 1%-a nem adott érvényes választ. A többiek egyharmada, összesen hatvanan 'Igen'-nel, kétharmaduk 'Nem'-mel válaszolt. Bár az alacsony esetszám csak az adatok óvatos interpretálását teszi lehetővé, megállapíthatjuk, hogy a felkínált feltételek mellett gyermeket vállalók között felülreprezentáltak a 18-29 évesek, a legfeljebb általános iskolát végzettek és az érettségizettek, a megyei jogú városokban élők, valamint a még gyermektelenek.

4.7. táblázat. Megfontolná-e egy vagy két gyermek vállalását, ha a kormány javaslata életbe lépne? (Azok százalékában, akik az előző táblázatban összesített kérdésre adott válaszuk során az első három kategória valamelyikét jelölte meg és erre a kérdésre érvényes választ adott)

	N=	%
Igen	60	32,1
Nem	128	67,9
<i>Összesen</i>	<i>188</i>	<i>100</i>
Nem tudja*	25	1

*Az összes megkérdezett százalékában

5. Az európai uniós csatlakozás lakossági megítélése. Kelet-közép-európai összehasonlítás.

Az Európai Unióhoz való csatlakozásra legesélyesebb három országban, Magyarországon, Csehországban és Lengyelországban nem egyforma mértékű a csatlakozás támogatottsága. A májusi adatfelvételek tanúsága szerint a határozott állásponttal rendelkező magyar felnőtt lakosság több, mint négyötöde (84%) híve az ország csatlakozásának egyhatodik (16%) viszont elutasítja azt. A megkérdezettek 19%-a bizonytalan vagy nem venne részt egy esetleges szavazáson és ez nagyjából megegyezik az egy évvel ezelőtti aránnyal. A csatlakozás támogatottsága az átlagnál valamivel magasabb a 30 évnél fiatalabbak és alacsonyabb a 40-59 évesek között, a kapcsolat azonban nem igazán erős, csupán 7%-os szinten szignifikáns. A csatlakozással való egyetértés nő az iskolai végzettséggel, de nincs különbség az érettségizettek és a diplomások véleménye között (88%). A vezetők, értelmiségiek között magasabb a csatlakozást támogatók aránya (89%), mint az önállók, vállalkozók között (79%). Az ország tagságát ellenzők az átlagosnál elégedetlenebbek az ellenzék, de főleg a kormány és a demokrácia működésével a mai Magyarországon.

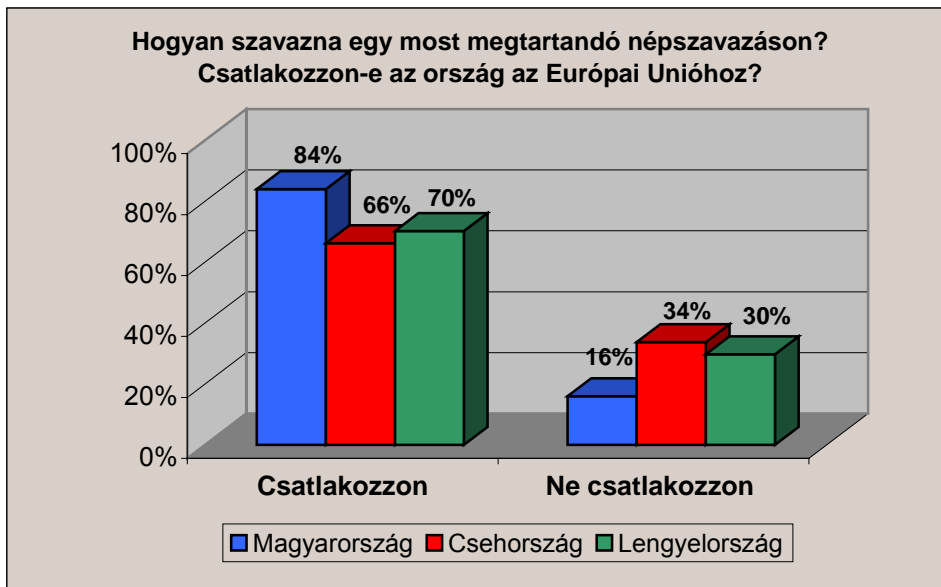
A csatlakozás támogatottsága valamivel alacsonyabb Lengyelországban, ahol a lakosság döntő többsége (70%) támogatja, közel egyharmada (30%) pedig ellenzi azt. A bizonytalanok aránya hasonló a Magyarországon tapasztalathoz 16%.

A magyarokkal és a lengyelekkel ellentétben a csehek meglepően bizonytalanok a kérdésben, bár a tavalyi adatokhoz képest arányuk valamelyest csökkent (1999: 30%, 2000: 26%). Az érvényes választ adók kétharmada a csatlakozásra voksolna, egyharmaduk pedig ellene. A tavaly májusi helyzethez képest tehát nemcsak a bizonytalanok arányában mutatkozik kismértékű változás, hanem a csatlakozás támogatottsága is növekedett, bár statisztikailag nem szignifikáns mértékben (5.2. ábra.).

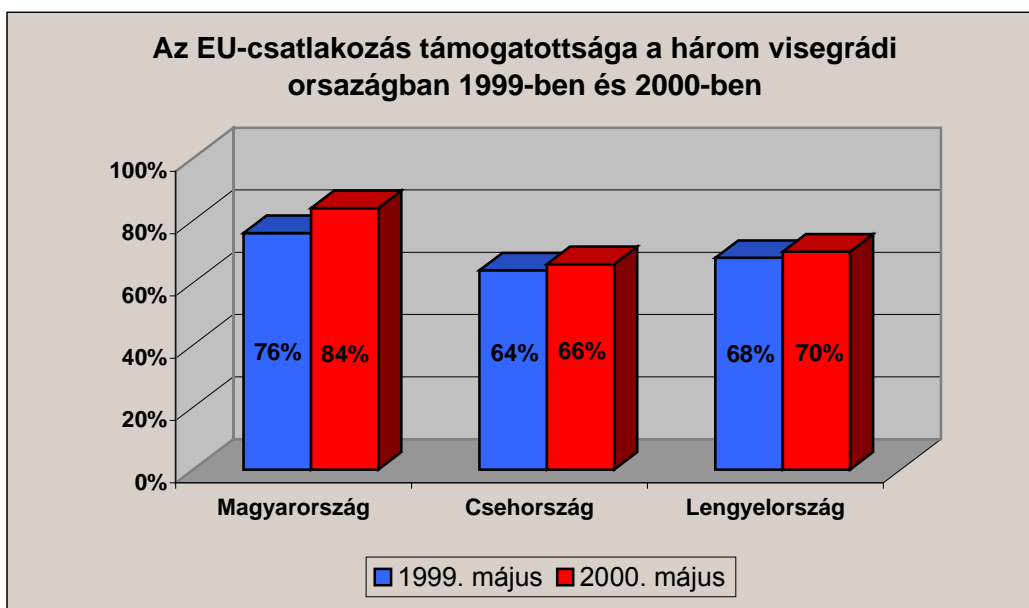
5.1. Hogyan szavazna országa Európai Unióhoz való csatlakozásáról? (%)

	Magyarország	Csehország	Lengyelország
Az ország csatlakozzon az Európai Unióhoz	84	66	70
Az ország ne csatlakozzon az Európai Unióhoz	16	34	30
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt	19	26	16

5.1. ábra

5.2. ábra

Aki az Európai Unióhoz való csatlakozásra szavazna, azzal a meggyőződéssel tenné, hogy a tagság Magyarország számára előnyökkel járna. A lakosság közel egynegyede (23%) szerint a csatlakozás mindenekelőtt az ország számára lenne nyereség, a válaszadók fele (48%) pedig úgy véli, hogy az mind Magyarország, mind az Unió tagállamai számára előnyösebb helyzetet teremtene a jelenleginél. Az ország csatlakozását ellenzők és a szavazástól való távolmaradásukat jelzők közül kerülnek ki elsősorban azok, akik az ország csatlakozásától semmilyen előnyt nem várnak, akik szerint Magyarország tagsága csupán az Unió számára jelentene előnyt (5.2.a. táblázat).

Az előnyök élvezőinek kilétéről alkotott véleményeket erősen meghatározzák a társadalmi-demográfiai változók. Minél iskolázottabb és minél nagyobb településen lakik valaki, annál inkább meg van győződve arról, hogy a csatlakozás Magyarország számára előnyökkel jár.

Az életkor esetében azonban a válaszok megoszlása U-alakú: tehát e legfiatalabbak és a nyugdíjaskorúak között vannak legnagyobb arányban azok, akik szerint a csatlakozás Magyarország számára előnyös. Érdekes képet mutat a nem hatása az előnyökkel kapcsolatos kérdésre. A férfiak között az átlagnál többen vannak, akik szerint Magyarország csatlakozása elsősorban az Uniónak jelentene előnyöket, a nők között viszont a kölcsönös előnyökben bízóknak vannak felülreprezentálva. Az önállók, vállalkozók esetében az átlagnál magasabb azok aránya, akik szerint a csatlakozás a már ma is tagországok számára biztosítana előnyöket, a vezetők és értelmiségiek szerint viszont az előnyök mindenekelőtt Magyarország oldalán jelentkeznek.

A magyarországi adatokkal szemben Csehországba és Lengyelországban egyrészt valamivel magasabb a bizonytalanok, másrészt a csatlakozás előnyeit csak az Unió oldalán látók aránya a népességben. Csehországban a teljes lakosság nagyjából egynegyedét, Lengyelországban pedig közel egyötödét teszik ki a bizonytalanok. Az országuk számára a tagságtól semmilyen előnyt nem várók aránya pedig megközelíti az 50%-ot (Csehország 49%, Lengyelország 54%). Ennek megfelelően mindkét országban nagyon kevesen vannak azok, akik elsősorban a saját országuk előnyösebb helyzetbe kerülését remélik a csatlakozási folyamat végétől.

5.2. Kinek a számára előnyösebb a csatlakozás? (%)

	Magyarország		Csehország		Lengyelország	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Az Európai Unió számára	21	23	52	49	50	54
Az ország számára	31	30	16	16	10	10
Mindkét fél számára	48	48	32	35	39	36
Egyformán előnyös						
Összesen	100,0	100	100	100	100	100
Nem tudja	11	16	27	25	23	19

5.2.a. A csatlakozási előnyök megítélésének és a csatlakozás kérdésében elfoglalt álláspont kapcsolata Magyarországon (%)

	Igennel szavazna	Nemmel Szavazna	Összesen	N=
Az EU számára	46	54	100	239
Magyarországnak	97	3	100	354
Mindkét félnek	95	5	100	567
Együtt	85	15	100	1160

Bár az egy évvel ezelőttihez képest növekedett a csatlakozás támogatottsága a magyarok körében, ma már kisebbségben vannak azok, akik szerint a tagság magával hozza a gazdaság fejlődését, az erőteljesebb modernizációt (47%, 1999: 53%). Az érvényes választ adók 53%-a szerint a gazdaság megerősödésének és a modernizációnak meg kell előznie a belépés időpontját. A vélemények változásában szerepet játszhat a gazdaság egyre dinamikusabb fejlődése is, ami hihetővé teszi, hogy az uniós szinthez való közeledés rövidebb távon is elképzelhető, vagyis a gazdaság viszonylagos megerősödésének időtartama nem tolná el a csatlakozás időpontját.

A kérdésben kialakított véleményt a magyar lakosság esetében kevésbé befolyásolta a válaszadó szocioökonómiai státusa. Egyedül az életkor esetében tapasztalhatunk erős kapcsolatot: a középkorúak inkább arra hajlanak, hogy a gazdaság megerősödésének meg kell előznie a csatlakozást, a fiatalabbak és a 70 éve felüliek szerint viszont a csatlakozás

mindennél előbbrevaló. Az iskolai végzettség esetében azt láthatjuk, hogy érdemleges különbség a felsőfokú végzetts és a többi végzettségi szín között mutatkozik. A diplomások között az átlagnál magasabb a csatlakozás elsőbbségét hangoztatók aránya, mint a teljes népességben.

A lengyelek a magyaroknál is erőteljesebben osztják azt a véleményt, hogy még a csatlakozás előtt szükséges a gazdaság fejlesztése (67%). A megkérdezettek csupán egyharmada vélekedik úgy, hogy a csatlakozás majd maga után vonja a fejlődést, a modernizálódást. A csehek között nagyon magas, közel egyharmados, a bizonytalanok aránya. A többiek álláspontja azonban eltér a magyarokétól és a lengyelekéétől. Többségük előnyben részesíti a csatlakozást az előzetes gazdasági fejlődéssel és a modernizációval szemben. (58%).

5.3. Mit gondol?

	Magyarország		Csehország		Lengyelország	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
A csatlakozás előtt az országnak fejleszteni kell gazdaságát és modernizálnia kell, vagy	44	53	55	53	69	67
Az országnak előbb be kell lépnie az Unióba és a tagság majd felgyorsítja a gazdaság fejlődését, modernizálódását	56	47	45	47	31	33
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja	19	17	30	17	16	13

Jelentős változás következett be annak a kérdésnek a megítélésében, hogy milyen távol vannak még az egyes országok a csatlakozás időpontjától. Az adatok visszatükrözik az elmúlt egy év során az Unió csatlakozási politikájában megmutatkozó bizonytalanságot, az időpont kitűzésének halogtását. A tizenegy fokú skálán elhelyezett válaszok különösen Lengyelország esetében mutatják a pesszimizmus jelentős növekedését. Az egy évvel ezelőtti 4,20-as átlag idén májusra 5,81-re növekedett, így a tavaly még leginkább bizakodó lengyelek mára a leginkább pesszimistábbá váltak. A lengyelek között találjuk a legkevesebb bizonytalant, vagyis többségüknek határozott – és a jelek szerint meglehetősen pesszimista – álláspontja van az ország csatlakozásának várható időpontjáról. Ennél kisebb arányban, de mértékét tekintve szintén jelentősen visszaesett azok aránya, akik szerint ma Magyarország csatlakozása kézzelfogható közelségben van. Az egy évvel korábbi 5,01-es átlag 5,56-ra növekedett, ezzel együtt is – a három ország összehasonlításában - a magyarok a legoptimistábbak. A lengyelekkel és a magyarokkal szemben a csehek valamelyest bizakodóbbá váltak. Válaszaik átlaga 5,95-ről 5,76-ra csökkent.

5.4. Milyen távol van az ország a teljes Európai Unió tagságtól? (tizenegyfokú skálán, 0 - az ország lényegében már tagja az EU-nak, 10 - a távolság nagyon nagy)

	Magyarország		Csehország		Lengyelország	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Érvényes válaszok átlaga	5,01	5,56	5,95	5,76	4,20	5,81
Nem tudja, nem válaszolt (%)	20	15	-	12,2	-	2,1
<i>N=</i>	<i>1516</i>	<i>1524</i>	<i>-</i>	<i>1034</i>	<i>-</i>	<i>1057</i>